

WATERAGENDA tot 2021

Uitvoeringsprogramma 2019-2020

Inhoudsopgave Wateragenda

1.	Een Wateragenda	pagina 3
1.1	Aanleiding actualisatie 2019-2020	
1.2	Verantwoordelijkheden en taken	
1.3	Context /ontwikkelingen	
1.4	Werk in uitvoering	
2.	Doelen en ambities	pagina 5
2.1.	<i>Duurzaam schoon en gezond water</i>	
2.2	<i>Veilig en beheerst water</i>	
2.3	<i>Afvalwaterketen</i>	
2.4	<i>Bewust van water</i>	
3.	Beheer, vaarwater en grondwater	pagina 13
3.1	<i>Beheer en Onderhoud</i>	
3.2	<i>Recreatie en vaarwegbeheer</i>	
3.3	<i>Grondwater</i>	
4.	De samenwerking Rijswijk en Delfland	pagina 15
4.1	<i>Organisatie van de samenwerking</i>	
4.2	<i>Overlegstructuur</i>	
4.3	<i>Communicatie</i>	
4.4	<i>Financiën</i>	
	Verklarende woordenlijst	pagina 17
	Kaart beheerders water in Rijswijk	pagina 18

1. Een Wateragenda

Rijswijk en Delfland werken al jaren samen binnen het waterbeheer. Het eerste Waterplan uit 2009 en de daaropvolgende actualisaties inclusief de lopende Wateragenda tot 2021, met daarin het uitvoeringsprogramma 2017-2018, vormen de basis voor deze samenwerking. Met een geactualiseerd Uitvoeringsprogramma 2019-2020 willen Rijswijk en Delfland een duurzaam, schoon, gezond en veilig watersysteem en een vitale en aantrekkelijke leefomgeving realiseren.

1.1 Aanleiding actualisatie 2019-2020

Omdat het huidige uitvoeringsprogramma eind 2018 als einddatum had en beide partijen graag samen verder willen werken aan bovengenoemde (beleids)doelen, is besloten de Wateragenda tot 2021 te actualiseren met een uitvoeringsprogramma 2019-2020. Met dit uitvoeringsprogramma willen Rijswijk en Delfland de verschillende wateropgaven integraal aanpakken. Het gaat hierbij om de waterkwaliteit, waterkwantiteit inclusief waterkeringen, afvalwaterketen, bewustwording rond water, beheer & onderhoud, recreatie & vaarwegbeheer en grondwater. De voorgenoemde maatregelen voor 2019-2020 komen verderop in dit document aan bod.

1.2 Verantwoordelijkheden en kaders

Delfland en Rijswijk hebben ieder een duidelijke eigen verantwoordelijkheid in het waterbeheer.

In de dagelijkse praktijk is Delfland verantwoordelijk voor het peilbeheer (het afvoeren van water en het op niveau houden van het waterpeil in de sloten) en voor beheer en onderhoud van waterkeringen en sloten. Daarbij bewaakt Delfland ook de (zwem)waterkwaliteit en verzorgt voor de hele regio de zuivering van het afvalwater. Rijswijk draagt zorg voor de riolering, het inzamelen en afvoeren van hemelwater en onderhoudt de walkanten en oevers.

De basis voor de gezamenlijke maatregelen in het Uitvoeringsprogramma 2019-2020 is bij Rijswijk het verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2016- 2020. Ook zijn acties en projecten afkomstig uit de bestuursovereenkomst Schoon & Gezond water, het baggerplan en het beschoeiingsplan opgenomen in het uitvoeringsprogramma 2019-2020. Bij Delfland ligt de basis bij het Waterbeheerplan 2016-2021 dat is uitgewerkt in programma's en inhoudelijke beleidsnota's.

De komende jaren willen we de samenwerking tussen Delfland en de gemeente Rijswijk nog verder vergroten, door op alle onderdelen van de wateropgave efficiënt en effectief samen te werken. Het is de bedoeling om dit proces niet alleen op projectniveau verder uit te bouwen, maar ook op managementniveau, op strategisch niveau en bij ruimtelijke plannen.

1.3 Context/ontwikkelingen

Het Uitvoeringsprogramma 2019-2020 speelt in op diverse ontwikkelingen.

De klimaatverandering heeft veel invloed op het watersysteem: er is sprake van langdurigere droge periodes in de zomer en meer en heviger regenbuien in de winter. Rijswijk en Delfland willen in de looptijd van het Uitvoeringsprogramma 2019-2020 op basis van de in 2017 gedane stresstesten in beeld brengen wat de consequenties van het veranderende klimaat zijn en wat de eventueel benodigde maatregelen om de klimaatverandering het hoofd te bieden.

Rijswijk heeft op 4 oktober 2018 het convenant Klimaat adaptief Bouwen ondertekend.

In het convenant zijn afspraken dat we vroegtijdig en intensief gaan samenwerken om klimaatadaptief bouwen in Zuid-Holland realiteit te maken. Hierbij zullen projectontwikkelaars en woningbouwbedrijven betrokken worden.

Een andere ontwikkeling is de toegenomen participatie van belanghebbenden. De gemeente en Delfland streven ernaar inwoners en belanghebbenden zoveel mogelijk bij de planvorming en uitvoering van maatregelen te betrekken. De inbreng en inzet van inwoners en belanghebbenden zijn nodig om de wateropgaven te realiseren; overheden kunnen het vaak niet meer alleen. Een voorbeeld hiervan zijn de schoolbesturen: zij kunnen gestimuleerd worden zich in te zetten voor de vergroening van daken en schoolpleinen en daarmee bij te dragen aan het vasthouden van water. Door middel van Operatie Steenbreek willen we de inwoners bewustmaken van wat de inwoners zelf kunnen doen. Ook bij de uitvoering van (riolerings)projecten worden inwoners op de hoogte gebracht.

Ook ruimtelijke ontwikkelingen hebben invloed op het watersysteem. Er is sprake van een uitbreidingswijk (RijswijkBuiten), diverse inbreidingen en het aanpakken van diverse (Rijks)wegen. De toenemende verharding zorgt voor meer afvoer van water naar het oppervlaktewater en vraagt om (ruimtelijke) maatregelen om het watersysteem op orde te krijgen en/of te houden.

1.4 Werk in uitvoering

Om gezamenlijk de doelen en ambities na te streven, stellen Rijswijk en Delfland elke 2 jaar gezamenlijk een uitvoeringsprogramma op. Hierin zijn de werkzaamheden opgenomen die beide partners uitvoeren, met een nadruk op werkzaamheden waar een gezamenlijke opgave bestaat en/of waar afstemming een meerwaarde kan betekenen bij de uitvoering.

Zowel Rijswijk als Delfland concentreren zich hierbij op een efficiënte uitvoering van hun wettelijke taken en op het leefbaar houden van de stad. Binnen de kaders van vastgestelde beleidsnota's en beschikbare middelen kunnen Rijswijk en Delfland dit uitvoeringsprogramma realiseren. Het streven is om in ieder geval per project en bij voorkeur ook op programmaniveau concrete, meetbare en haalbare doelen te formuleren en die vervolgens ook te monitoren. Te denken valt dan bijvoorbeeld aan aantallen nieuwe groenblauwe schoolpleinen, hoeveelheid afgekoppelde m2 oppervlak, waar maatregelen genomen worden etc.

2. Doelen en ambities

Rijswijk en Delfland willen een duurzaam, schoon, gezond en veilig Rijswijks watersysteem en een vitale en aantrekkelijke leefomgeving realiseren. Deze ambitie is onderdeel van de doelstelling van het Waterplan 2009-2015, de daaropvolgende actualisaties en de Wateragenda tot 2021.

De ambitie is te vertalen in vier beleidsdoelen:

1. Duurzaam schoon en gezond water: het Rijswijkse watersysteem is uiterlijk in 2027, (doeljaar voor de Kader Richtlijn Water), chemisch schoon en gezond én ecologisch robuust ingericht. Aangewezen zwemwater voldoet aan de normen voor zwemwater.
2. Veilig en beheerst water: veilige waterkeringen en goed doorstroombare boezemkanalen / watergangen houden overtollig water 'van de straat'. In 2027 voldoet het gehele beheersgebied van Delfland aan de gestelde beschermingsnormen.
3. Een gesloten afvalwaterketen: een gesloten afvalwatersysteem (dat wil zeggen met zo min mogelijk gebruik van grondstoffen en energie van buiten het beheergebied van Delfland) dat bestand is tegen toekomstige buien en afvalwaterzuiveringen doorontwikkelen tot energie-, grondstoffen- en zoetwaterfabrieken.
4. Bewust van Rijswijks water: inwoners van Rijswijk waarderen het water in hun directe leefomgeving en weten welke bijdragen zij kunnen leveren aan het bereiken en in stand houden van een duurzaam schoon, gezond en veilig Rijswijks watersysteem.

Deze beleidsdoelen zijn niet nieuw binnen het waterbeheer. Rijswijk en Delfland willen deze doelen nadrukkelijk koppelen aan duurzame oplossingen voor waterbeheer in de stedelijke omgeving. In een stad als Rijswijk, met zijn beperkt beschikbare ruimte, is dat niet altijd eenvoudig. De beleidsdoelen zijn dan ook alleen te bereiken als alle wateropgaven in samenhang met (ruimtelijke) opgaven op andere beleidsterreinen worden opgepakt.

Klimaatadaptatie - duurzaamheid

Volgens de klimaatscenario's van het KNMI verwachten we in de toekomst hevigere neerslag met wateroverlast en extreem hoge waterstanden, afgewisseld met langere periodes van droogte en extreme hitte. Voor de kustgebieden komt daar in het najaar nog eens extra regenval bij door opwarming van het zeewater.

In samenhang met bovenstaande beleidsdoelen werkt Rijswijk samen met Delfland aan een strategie met maatregelen voor het aanpassen van de stad aan de gevolgen van klimaatverandering (klimaatadaptatie). Rijswijk onderzoekt in 2019 in hoeverre de stad is opgewassen tegen de gevolgen van klimaatverandering. Een eerste verkenning is gedaan: de gemeente heeft in 2017 een stresstest licht uitgevoerd. Hierop wordt voortgebouwd en zal worden gewerkt aan een strategie om de stad bestand te maken tegen de gevolgen van klimaatverandering. De maatregelen in de wateragenda zijn ondersteunend bij de ontwikkeling van de klimaatadaptatiestrategie. Bij de uitwerking van projecten houdt Rijswijk al rekening met de klimaatontwikkeling. Maatregelen worden klimaatbestendig uitgevoerd. Voorbeelden van klimaatadaptatieve maatregelen zijn o.a. het aanleggen van natuurvriendelijke oevers en groenblauwe schoolpleinen (beide in combinatie met ontharding en daarmee vasthouden van water) en het verminderen van het versteend oppervlak met vergroening (Operatie Steenbreek).

Duurzaamheid en klimaatadaptatie hebben betrekking op de gehele keten van waterbeheer. Rijswijk en Delfland streven bij alle toekomstige ontwikkelingen naar een goede balans op sociaal, ecologisch en economisch gebied. Duurzaamheid en klimaatadaptatie vormen daarom onderdeel van alle thema's in het uitvoeringsprogramma.

De gemeenteraad van Rijswijk heeft op 9 september 2015 de Regionale klimaat Adaptatie Strategie (RAS) onderschreven. De voor het water relevante maatregelen zijn onderdeel van de uitvoeringsmaatregelen uit de Wateragenda tot 2021.

2.1. Duurzaam schoon en gezond water

Rijswijk en Delfland zetten zich in voor duurzaam schoon en gezond water door het oppervlakte- en grondwater schoon te maken en te houden en een deel van de watergangen en oevers ecologisch in te richten.

In de afgelopen jaren hebben Rijswijk en Delfland veel geïnvesteerd in een betere waterkwaliteit. Bijvoorbeeld door het terugdringen van lozingen en het natuurvriendelijk inrichten van watergangen (maatregelen uit eerdere GRP's en Waterplannen) verbetert de algehele waterkwaliteit in Rijswijk al jaren. Dit is goed te zien in de zwemvijver Wilhelminapark, waar door investeringen van Delfland de waterkwaliteit aanzienlijk verbeterd is. Andere voorbeelden van gezamenlijke projecten zijn de waterspeelplaats Tubasingel, maatregelen uit het Netwerk Afvalwaterketen Delfland (NAD), het baggeren van de Rijswijkse Haven en het onderzoek naar mogelijke maatregelen ter verbetering van de zwemwaterkwaliteit van De Put.

Chemische waterkwaliteit

Waterkwaliteit is een belangrijk punt binnen de waterhuishouding van de gemeente Rijswijk. Delfland en Rijswijk hebben de opgave om voor 2027 de kwaliteit van het water te verbeteren. Dit gaat zowel over het boezemwater als het polderwater. De Bestuursovereenkomst 'Schoon en gezond water' van 8-12-2014 gaat onder andere over de chemische waterkwaliteit, waarbij rekening wordt gehouden met de chemische gesteldheid van het watersysteem.

Ecologische waterkwaliteit

Bij de ecologische waterkwaliteit kijken wij onder andere naar de biodiversiteit die aanwezig is in en rond de watergangen. In de periode tot 2021 wil Delfland samen met de regio een ecologisch netwerk aanleggen met o.a. natte ecologische zones (NEZ). Deze worden aangelegd in logische structuren en zoveel mogelijk verspreid over het oppervlak van Delfland. Dit betekent dat er ook binnen Rijswijk een zoekopgave ligt. Vooral langs de Vliet zoeken we nog naar goede locaties voor NEZ. Bij een zijtak van de Vliet, ter hoogte van de locatie Pasgeld, zien Delfland en Rijswijk kansen voor de aanleg van een NEZ, maar het is nog niet duidelijk of deze kansen verzilverd kunnen worden.

In het beschoeiingsplan van Rijswijk uit 2018 is opgenomen dat er bij groot onderhoud steeds een afweging wordt gemaakt tussen een nieuwe beschoeiing of een natuurvriendelijke oever.

Zwemwaterkwaliteit

Voor zwemwaterlocatie Put te Werve is onderzocht hoe de zwemwaterkwaliteit verbeterd kan worden. Het onderzoek geeft aan, dat eventuele maatregelen kostbaar zijn en er veel onzekerheden zijn over de effectiviteit ervan. Daarom worden er voorlopig geen maatregelen genomen. Rijswijk en

Delfland hebben maatregelen uitgevoerd om de zwemlocatie in het Wilhelminapark en de waterspeelplaats Tubasingel te verbeteren. Beide locaties presteren goed na de genomen maatregelen, zelfs onder de extreme weersomstandigheden van zomer 2018.

Voor de bescherming van NEZ en de zwemwaterkwaliteit is het van belang dat de ganzenpopulatie binnen Rijswijk daalt conform de met de provincie gemaakte afspraken. Rijswijk geeft hier, binnen de vastgestelde gemeentelijke beleidsvrijheid op dit thema, invulling aan door middel van het Ganzenbeerplan Rijswijk.

Voor 2019-2020 staan de volgende maatregelen op het programma, waarbij de blauwe regels nieuwe projecten zijn (t.o.v. de wateragenda 2017-2018) vanuit de verschillende vastgestelde programma's:

Nr.	<i>Duurzaam schoon en gezond water</i>	Trekker	Uitvoerings- termijn	Draagt bij aan klimaat-adaptatie
<i>Chemische waterkwaliteit</i>				
WKL1	Uitvoering Bestuursovereenkomst schoon en gezond water Delfland 2015-2021	Delfland/ Rijswijk	Doorlopend	Nee
WKL2	Lange duikers deels openmaken (meeliftkans)	Delfland/ Rijswijk	2019 tot 2020	Nee
WKL3	Het monitoren van afvalwaterlozingen op het oppervlaktewater door het meten van overstorten	Rijswijk	2019 tot 2020	Nee
<i>Ecologische waterkwaliteit</i>				
WKL4	Het realiseren van natuurvriendelijke oevers in het Wilhelminapark	Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (bij verwijderen verharding)
WKL5	Onderzoek naar de mogelijkheid om 9 kansen te realiseren van natte ecologische zones in de Rijswijkse KRW-waterlichamen (boezemwater, o.a. bij de locatie Pasgeld)	Delfland/ Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (bij verwijderen verharding)
WKL6	Het benutten van de kansen om bij het vervangen van waterkerende constructies natte ecologische zones te realiseren in het Rijswijkse polderwater	Delfland/ Rijswijk	2019 tot 2020/doorlopend	Ja (bij verwijderen verharding)
WKL7	Het samen opnieuw beoordelen van de Rijswijkse natte ecologische zones en deze informatie verwerken in de legger	Delfland/ Rijswijk	Doorlopend	Nee
WKL9	Baggercyclus en kroosbeleid verbeteren op een ecologische manier i.s.m. andere gemeenten	Rijswijk	2019 tot 2020	Nee

WKL10	Bij ruimtelijke ontwikkeling rekening houden met de ecologische toetsing Onderdeel projectgroep KRW Natte ecologische zones	Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (bij verwijderen verharding)
WKL11	Vispasseerbaar maken van waterkunstwerken op plaatsen waar dit wenselijk is.	Delfland	2019 tot 2020	Nee
WKL11b	Onderzoek naar aanpassing beheer t.b.v. bereiken goede ecologische toestand	Rijswijk/ Delfland	2019 tot 2020	Nee
Zwemwaterkwaliteit				
WKL12	Reguliere monitoring zwemwater (Wilhelminapark + Put ter Werve), met extra aandacht voor zwemplas Wilhelminapark voor de wijze waarop deze zwemplas zich in 2019 en verder gaat ontwikkelen.	Delfland/ Rijswijk	2019 tot 2020	Indirect: meer zwemwater is ook meer verkoeling
WKL13	Uitvoeren maatregelen uit 2 ^e stroomgebiedbeheerplan	Delfland/ Rijswijk	2019 tot 2020	Nee

2.2 Veilig en beheerst water

Waterveiligheid, wateroverlast en klimaatadaptatie zijn de basis voor veilig en beheerst water. 'Beheerst water' bereiken we door het water in de stad, rekening houdend met klimaatveranderingen, voldoende ruimte te bieden. Het water- en rioleringsstelsel voldoet grotendeels aan de normen en waar zich kansen voordoen het watersysteem te verbeteren, moeten we die benutten. Het opvangen, vasthouden en afvoeren van water zijn begrippen die goed moeten worden toegepast om droge voeten te kunnen blijven garanderen.

Door het creëren van voldoende bergingscapaciteit wordt de kans op calamiteiten zo klein mogelijk gemaakt. Een voorbeeld hiervan is de calamiteitenberging in de Hoekpolder, die het Rijswijkse deel van het watersysteem zal ontlasten bij extreem weer.

Waterveiligheid

Veilig en beheerst water gaat ook om veilige kades in de stad. Waterkeringen horen aan bepaalde normen te voldoen, die door het Hoogheemraadschap periodiek worden getoetst. Keringen die niet voldoen worden opgehoogd of versterkt om de situatie te verbeteren, bij voorkeur in combinatie met onderhoud aan de openbare ruimte. Een voorbeeld hiervan zijn waterkeringen waarop een weg is gelegen. Maatschappelijk is het wenselijk dat het ophogen van de waterkering gelijktijdig met het onderhoud en/of de herprofilering van de weg plaatsvindt. Zo besparen we kosten en voorkomen onnodige hinder voor bewoners en bedrijven.

Daar waar een weg op de kering ligt hebben we in de afgelopen jaren de meest risicovolle onderhoudstrajecten, die voor 2020 aan de hoogtenormen moeten voldoen, aangepakt. Nu resteren alleen de minder risicovolle trajecten, die ook zoveel mogelijk in 2020 op orde moeten zijn. Verspreid binnen de gemeente Rijswijk kennen wij een totale lengte van ca. 0,5 km minder risicovolle keringen.

Verder kennen we een aantal andere kadetrajecten waar een weg op ligt die ook aan onderhoud toe zijn. Hoewel deze nu niet risicovol zijn, vragen ze ook onze aandacht zodat we nieuwe risicovolle trajecten voorkomen. Het gaat hierbij om kades die nu nog voldoen aan de veiligheidsnormen, maar vanwege de zetting/zakking op termijn niet meer. Hiervoor ligt een opgave van iets meer dan 2 km in de nabije toekomst.

Wateroverlast door neerslag

Bij wateroverlast door neerslag is sprake van twee situaties: het gaat hierbij om overstromingen vanuit het oppervlaktewater en overlast vanuit het riool en/of afstromend regenwater. Rijswijk heeft voor wateroverlast in 2018 een zogeheten “stresstest” uitgevoerd. Op basis van die modelberekeningen voor het huidige en toekomstig klimaat (2050) voldoet het watersysteem voor inundatie vanuit het oppervlaktewatersysteem.

Hoewel de gemeente Rijswijk nog niet over een strategie en specifiek maatregelenpakket voor klimaatadaptatie beschikt, past de gemeente de klimaatscenario's en de modelberekeningen wel toe in de planvorming.

De gemeente heeft voor wateroverlast in 2018 een zogeheten “stresstest” uitgevoerd. De risico's voor wateroverlast vanuit het riool en/of door afstromend regenwater zijn goed in beeld. Om te bepalen hoe Rijswijk om wil gaan met de risico's voor wateroverlast en welke maatregelen daarvoor nodig zijn, gaat zij met alle belanghebbenden in 2019 een risicodialoog voeren. Rijswijk volgt hiermee de aanbevelingen uit het Deltaprogramma Ruimtelijke Adaptatie van 2018.

Voor 2019-2020 staan de volgende maatregelen op het programma:

Nr.	Waterkwantiteit	Trekker	Uitvoerings-termijn	Draagt bij aan klimaatadaptatie
WKN2	Buitengewoon onderhoud water (baggeren) volgens nog op te stellen uitvoeringsconvenant.	Rijswijk/ Delfland	Jaarlijks	Nee
WKN4	Afkoppelen verhard oppervlak met lopende projecten nu bekend Generaal Spoorlaan en Karel Doormanlaan, het Rembrandkwartier en Te Werve.	Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (voorkomen wateroverlast)
WKN6	Uitvoeren operatie Steenbreek in openbare ruimte	Rijswijk	Doorlopend	Ja (klimaatbestendige openbare ruimte)
WKN7	Programma van Eisen klimaatadaptieve maatregelen in Handboek Openbare Ruimte opnemen	Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (klimaatbestendige openbare ruimte)
WKN8	Verkenning naar waterdoorlatende verharding uitvoeren	Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (meer infiltratie)
WKN9	Uitvoeren studie WSA Noordpolder incl. resultaten stresstesten en risicodialoog	Delfland/ Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (bepalen knelpunten en maatregelen)
WKN10	Uitvoeren maatregelen WSA Noordpolder (als maatregelen nodig zijn)	Delfland/ Rijswijk	2020 en verder	Ja (klimaatbestendige inrichting)
WKN11	Uitvoeren stresstesten en risico-dialoog: met	Rijswijk	2019-2020	Ja (bepalen

	omgeving onderzoeken welke maatregelen eventueel nodig zijn voor aanpak wateroverlast			maatregelen)

Nr.	Waterkeringen	Trekker	Uitvoerings- termijn	Draagt bij aan klimaatadaptatie
WK1	Afstemmen planning en uitvoering van kade- en wegonderhoud met het oog op kansen voor werk-met-werk. Werkzaamheden van beide partijen synchroniseren en afspraken vastleggen in samenwerkingsovereenkomst (SOK). Waterkeringen ophogen als men kan meeliften bij ruimtelijke ontwikkelingen of onderhoudswerkzaamheden.	Delfland/ Rijswijk	Jaarlijks	Nee

2.3 Een gesloten afvalwaterketen

Rijswijk is verantwoordelijk voor het inzamelen en transporteren van het stedelijk afvalwater en afvloeiend hemelwater. Een concretere beschrijving van de afvalwaterketen is te vinden in het uitgebreid Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020. Op 8 november 2016 is dit vGRP in de Raad vastgesteld. Hierin worden onder andere de taken en maatregelen op het gebied van afvalwater uitgebreid beschreven, waaronder de maatregelen die zijn afgesproken binnen de NAD. Binnen de NAD werken Delfland en Rijswijk al intensief samen in de rioleringszorg.

Bij werken aan het riool of bij aanpassingen in de openbare ruimte bekijkt Rijswijk of het mogelijk is de situatie verder te verbeteren. Dit zijn onder andere maatregelen zoals afkoppelen, aanleg van grotere duikers en het treffen van doorspoelvoorzieningen om de kwaliteit van het watersysteem duurzaam te verbeteren. Er wordt voor de gehele stad gestreefd naar nog doelmatiger samenwerken bij onderhoud en beheer van het water. Ook op het gebied van de ondergrondse infrastructuur voor water (persleidingen, riolering e.d.) willen Rijswijk en Delfland goede afspraken maken over beheer & onderhoud, planologische bescherming en risicobeheersing.

Het NAD heeft als ambitie om een gesloten watersysteem te creëren. Het afvalwater wordt zodanig gezuiverd dat het effluent op het oppervlaktewater kan worden geloosd (Zoetwaterfabriek). Ook willen we op een duurzame manier omgaan met hemel- en grijswater door het een dubbele functie mee te geven. Omdat deze ontwikkelingen nog gaande zijn, zal er in de komende periode worden bekeken waar de kansen voor Rijswijk en Delfland liggen.

Voor 2019-2020 staan de volgende maatregelen op het programma:

Nr.	<i>Afvalwaterketen</i>	Trekker	Uitvoeringstermijn	Draagt bij aan klimaat-adaptatie
AWK1	Vervangen/renoveren riolering conform vGRP	Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (voorkomen wateroverlast)
AWK4	Het in kaart brengen van de bronnen van rioolvreemd water om dit te kunnen verminderen i.s.m. gemeente Den Haag. (locaties met onder andere grondwateronttrekking en lekkage)	Rijswijk/ Delfland	2019 tot 2020	Nee
AWK5	3Di modellen (stresstesten) aanpassen in NAD-verband	Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (bepalen knelpunten)
AWK6	Onderzoek uitvoeren naar foutieve aansluitingen in De Strijp	Rijswijk	2019 tot 2020	Nee
AWK7	Afspraken maken over beheer & onderhoud en planologische bescherming van ondergrondse infrastructuur	Delfland/Rijswijk	2019 tot 2020	Nee

2.4 *Bewust van Rijswijks water*

Rijswijk en Delfland zijn van mening dat de beleidsdoelen van deze wateragenda alleen haalbaar zijn als de inwoners, bezoekers en bedrijven van de stad daar ook een bijdrage aan leveren. Ieders gedrag heeft immers invloed op de kwaliteit en beleving van water. Afval weggooien op straat, auto's wassen in afgekoppeld gebied, afvalwater lozen en steeds meer stenen in de achtertuin zijn zaken waar bewoners zelf verandering in kunnen brengen. Ook kunnen ze helpen bij het onderhouden en het schoonvissen van stukken van watergangen.

Voor de 'bewustwording van Rijswijks water' geven Rijswijk en Delfland aandacht aan de betekenis van water (oppervlakte-, grond- en afvalwater) in de directe leefomgeving. Ook aan de onmogelijkheden. Bij zeer hevige regenval kan er immers altijd sprake zijn van enige mate van overlast. Inwoners kunnen ook zelf bijdragen aan het bereiken van een duurzaam schoon, aantrekkelijk en veilig watersysteem. Om de bewoners te bereiken zullen zoveel mogelijk bestaande communicatie en educatie-trajecten worden benut.

Aanvullend daarop willen we mensen in de stad ook stimuleren. Door hun directe betrokkenheid beschikken bewoners en bedrijven vaak over grote daadkracht, die zeker in de mazen van het waternetwerk een belangrijke factor van verbetering kunnen betekenen.

Niet alleen bij het steunen van ecologische doelen, maar ook bij het goed omgaan met regenwater is een duidelijke rol voor de stad weggelegd. We willen gezamenlijk een goed begin maken met het ontstenen en bij voorkeur meteen vergroenen van de stad (ook wel Operatie Steenbreek genoemd).

Gezamenlijk als overheden, maar vooral ook gezamenlijk met iedereen in de stad. Door Operatie Steenbreek is de bewustwording van de bewoners vergroot: er zijn een paar tuintjes omgebouwd en er is een watermarkt geweest waar ca 50 mensen informatie hebben gevraagd over vergroenen van de tuin. Dit werkt gemeente Rijswijk verder uit in de nog op te stellen klimaatadaptatiestrategie.

De volgende activiteiten zijn geprogrammeerd voor 2019-2020:

Nr.	<i>Bewust van Rijswijks water</i>	Trekker	Uitvoeringstermijn	Draagt bij aan klimaat-adaptatie
BvW1	Schoon en gezond water: gezamenlijke communicatie	Rijswijk	Doorlopend	Nee
BvW2	IN NAD verband meer aandacht voor communicatie	Rijswijk/ Delfland	Doorlopend	Nee
BvW3	Rijswijk start intern en extern met communicatie over 'bewust van Rijswijks water'	Rijswijk	Doorlopend	Deels (bewustwording)
BvW4	Deelnemen aan het initiatief Operatie Steenbreek (op particulier terrein) met als resultaat minder verharding en meer groen.	Rijswijk	Doorlopend	Ja (vasthouden van water)
BvW5	Aanleg groenblauwe schoolpleinen	Delfland/ Rijswijk	2019 tot 2020	Ja (vasthouden van water)
BvW6	Communiceren over lespakket voor basisscholen over klimaatadaptatie en waterbewustzijn	Delfland	2019 tot 2020	Deels (bewustwording)

3. Beheer, vaarwater en grondwater

Naast de bovenstaande doelstellingen werken Rijswijk en Delfland samen op de gebieden van beheer en onderhoud, vaarwater en recreatie en grondwater.

3.1 Beheer en Onderhoud

Jaarlijks vormt het beheer en onderhoud een belangrijke kostenpost voor de gemeente Rijswijk. Dit geeft aan dat Rijswijk veel belang hecht aan dit onderdeel van het uitvoeringsprogramma. Het beheer en onderhoud van watergangen hangt ook nauw samen met de duurzaamheidsopgave. Deze verduurzaming kan leiden tot een andere aanpak van het onderhoud maar dit kan pas over een lange periode bereikt worden. Met name de koppeling met groenbeleid is hierin belangrijk. De gemeente Rijswijk is de trekker van dit onderdeel, maar gaat in de planperiode nauw samenwerken met Delfland en omliggende gemeenten om het beheer en onderhoud efficiënter en duurzamer uit te voeren.

De volgende activiteiten staan op het programma 2019-2020:

Nr.	Beheer en onderhoud	Trekker	Uitvoeringstermijn	Draagt bij aan klimaat-adaptatie
BO1	Optimaliseren door afstemming van de baggerwerkzaamheden van de watergangen om de bodem- en waterkwaliteit te verbeteren	Rijswijk/ Delfland	Jaarlijks	Nee
BO2	Visstandbeheer bevat naast het tellen van de hoeveelheid vis ook het inventariseren welke soorten aanwezig zijn	Rijswijk	Jaarlijks	Nee
BO3	Afstemmen dagelijks onderhoud beschoeiingen/kades en waterkeringen (maaïen etc.)	Delfland/ Rijswijk	Doorlopend	Ja, bij aanleg natuurvriendelijke oevers
BO4	Benoemen en vastleggen verantwoordelijkheden oeverconstructies, waaronder beschoeiingen	Rijswijk/ Delfland	2019 tot 2020	Nee

3.2 Recreatie en vaarwegbeheer

Het vaarwegbeheer is een punt in ontwikkeling binnen de gemeente Rijswijk, met als doel dit in de komende jaren te kunnen verbeteren. Recreatie zorgt voor een positieve stimulering van de stad; een voorbeeld hiervan is het in 2018 opgeleverde project Harbour Village waar kantoorgebouwen en in de toekomst horeca en een plezierhaven elkaar versterken.

Om de vaarrecreatie in goede banen te leiden, wil de gemeente Rijswijk beleid opstellen voor ligplaatsen.

Rijswijk heeft samen met Delfland in 2017-2018 in het kader van het bevorderen van de vaarmogelijkheden /vaarrecreatie een pilot uitgevoerd met de openstelling van de Reijner- en Strijpsewetering. De evaluatie hiervan vindt in 2019 plaats.

Voor 2019-2020 zijn de volgende activiteiten geprogrammeerd:

Nr.	Vaarrecreatie	Trekker	Uitvoeringstermijn	Draagt bij aan klimaat-adaptatie
Recr1	Opstellen beleid ligplaatsen (vaarrecreatie)	Rijswijk	2019 tot 2020	Nee
Recr2	Evaluatie pilot openstelling Reijner- en Strijpsewetering voor vaarrecreatie	Delfland/ Rijswijk	2019	Nee

3.3 Grondwater

De grondwaterzorgplicht ligt over het algemeen bij de percee-eigenaren. Als de overlast door grondwater groot wordt, bijvoorbeeld op wijkniveau dan verschuift de regierol naar de gemeente en zoekt Rijswijk gezamenlijk met de percee-eigenaren naar een oplossing om het overtollig grondwater naar het riool of het oppervlaktewater te leiden. Rijswijk is verantwoordelijk voor maatregelen op openbaar terrein en de percee-eigenaar voor maatregelen op zijn eigen terrein.

Om Rijswijk een beter inzicht te geven in het grondwaterniveau is in 2009 een monitoringsysteem geïnstalleerd. De gemeente Delft monitort de consequenties van de vermindering van de grondwateronttrekking door DSM. Deze vermindering van de grondwateronttrekkingen is gestart in 2017. Tot nu toe zijn er geen nadelige effecten geconstateerd. Er werd in 2018 240 m³/uur minder grondwater opgepompt dan voor 2017. De onttrekking anno 2018 bedraagt 960 m³/hr.

In 2019-2020 staan de volgende maatregelen op het programma:

Nr.	Grondwater	Trekker	Uitvoeringstermijn	Draagt bij aan klimaat-adaptatie
GW1	Nagaan wat de effecten zijn van de toekomstige verminderende grondwateronttrekkingen van DSM o.a. door afstemming en samenwerking met het monitoringssysteem van Delfland	Rijswijk	2019 tot 2027	Nee
GW2	Maatregelen opstellen om de effecten van verminderde grondwateronttrekking te minimaliseren, in overleg met de gemeente Delft en Delfland	Rijswijk	2019 tot 2027	Nee

4. De samenwerking Rijswijk en Delfland

De Wateragenda Rijswijk tot 2021 is opgesteld om een nieuw kader te bieden voor de uitvoering van plannen en projecten gebaseerd op nieuwe inzichten en verwachte ontwikkelingen. Om inzicht in de uit te voeren projecten te houden, wordt elke 2 jaar een uitvoeringsprogramma opgesteld. Al deze projecten vallen onder een of meerdere doelen die Rijswijk en Delfland gesteld hebben.

4.1 Organisatie van de samenwerking

De uitvoeringsagenda geeft slechts een kader waarbinnen de genoemde projecten uitgevoerd worden en heeft geen invloed op de projecten zelf. Wel vindt er, naast de dagelijkse projectmatige afstemming, ook op reguliere basis afstemming plaats over de voortgang van de projecten. Alle onderwerpen die in de samenwerking van belang zijn worden in een regelmatig terugkerend Ambtelijk en Bestuurlijk Overleg besproken. Daarin wordt ook de voortgang van dit uitvoeringsprogramma behandeld.

Beide partijen streven naar een verdergaande optimalisatie van de onderhoudscycli. Rijswijk en Delfland zoeken bij alle infrastructurele projecten naar win-win situaties en leggen de gemaakte afspraken vast in een overeenkomst.

Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen of herstructureringen is het belangrijk dat het waterbelang, zowel waterkwantiteit als -kwaliteit, tijdig benoemd en geborgd wordt. Om zicht te houden op de ruimtelijke ontwikkelingen gaan Rijswijk en Delfland elkaar structureel informeren.

Nr.	Algemene onderwerpen	Trekker	Uitvoeringstermijn	Draagt bij aan klimaat-adaptatie
AO1	Structureel overleg Ruimtelijke ordening/ water organiseren	Rijswijk/ Delfland	2019 tot 2020	Ja (voorkomen wateroverlast)

4.2 Overlegstructuur

Onderstaand is weergegeven welke overleggen nodig zijn om de werkzaamheden te coördineren.

Wat voor soort overleg?	Hoe vaak vindt het overleg plaats?
1. Bestuurlijk overleg Delfland-Rijswijk (regulier)	<i>Halfjaarlijks</i>
2. Algemeen Overleg Delfland-Rijswijk (regulier)	<i>4x per jaar</i>
3. Overleg NAD (regulier)	<i>Maandelijks</i>
4. Bouwactiviteiten overleg	<i>Projectmatig</i>
5. Overleg over het baggeren binnen Rijswijk	<i>Jaarlijks</i>
6. Maaien en krozen overleg	<i>Jaarlijks</i>

7. Overleg over overeenkomst Schoon water	2 tot 4 keer per jaar
8. Wateroverleg RijswijkBuiten	1 tot 2 keer per jaar
9. Overleg onderhoudsprogramma keringen	Jaarlijks

4.3 *Communicatie*

Communicatie maakt onderdeel uit van elk onderwerp uit het uitvoeringsprogramma. De focus is hierbij gericht op het bekend maken van de start van projecten, het tonen van de resultaten ervan en het delen van ervaringen. Doel hiervan is mensen bewust te maken van de watertaken en om draagvlak te krijgen voor onze projecten. Per project bepalen we op welke manier we de communicatie het beste vormgeven.

Rijswijk en Delfland streven om het waterbewustzijn van de inwoners van Rijswijk te stimuleren. Door meer bewustzijn te creëren over bijvoorbeeld klimaatadaptatie of waterveiligheid, begrijpen inwoners beter de consequenties van bepaalde projecten.

4.4 *Financiën*

Voor het uitvoeren van watertaken, projecten, activiteiten en maatregelen is geld en capaciteit nodig. Voor een deel van de genoemde projecten, activiteiten en maatregelen is in het verleden al budget vrijgemaakt. Voor de overige projecten, activiteiten en maatregelen geldt dat de budgettering plaatsvindt met inzet van eigen menskracht en via reguliere budgetten binnen Rijswijk en via de programma's en reguliere budgetten binnen Delfland.

Verklarende woordenlijst

Afvalwater	water dat gebruikt uit huizen en bedrijven komt.
Afvalwatersysteem	ook wel afvalwaterketen drinkwater-gebruik, afvoeren, reinigen en lozen.
Boezem	het watersysteem dat de afvoer van het polderwater naar zee regelt.
Chemische waterkwaliteit	stikstoffen, fosfaten en bestrijdingsmiddelen in het water.
Ecologische waterkwaliteit	de aanwezigheid van voldoende waterplanten en dieren.
Gesloten afvalwatersysteem	gebruikt drinkwater (afvoeren) reinigen en hergebruiken.
Grondwateronttrekking	grondwater dat wordt opgepompt uit de bodem.
KRW	Kaderrichtlijn Water. Europese afspraken vanaf 2000 om in 2027 het water schoon (chemisch op orde) en gezond (ecologisch in evenwicht) te hebben.
Legger Wateren	kaart en register met informatie over ligging, afmetingen en functie van sloten en vaarten. Bevat ook informatie over het eigendom, de onderhoudsplicht en de natuurvriendelijke oevers.
Lozingen	meestal afvalwater dat direct in een sloot wordt geloosd.
Milieuhygiënisch	functioneren van de riolering gaat over de lozingen van afvalwater op de sloten.
Peilbeheer	het afvoeren van water en het op niveau houden van het waterpeil in de sloten.
vGRP	verbreed Gemeentelijk RioleringsPlan, beleidsmatig en strategisch plan voor de aanleg en beheer van het gemeentelijke rioolstelsel.
Waterbeheer	beheer en onderhoud van sloten, duikers, dijken enzovoort, zodat de werking ervan wordt gewaarborgd.
Waterhuishouding	zorgen dat er voldoende water is en niet te veel water.
Waterkwaliteit	de kwaliteit van het water, zowel de chemische vervuiling als voldoende planten en dieren in het water (ecologische kwaliteit).
Waterkwantiteit	de hoeveelheid water die wordt vastgehouden, geborgen of afgevoerd is afhankelijk van de hoeveel regen die valt in een gebied en hoe we voorkomen dat dit schade en of hinder veroorzaakt.
Wateropgaven	Kwaliteit, kwantiteit en veiligheid.
Waterveiligheid	voldoende hoogte van dijken om aan de eisen van een kans op overstroming te voldoen.
Watersysteem	een serie van sloten duikers en gemalen die te gebruiken zijn om overtollig regenwater af te voeren en omgekeerd water toe te voeren bij een tekort aan regenwater.

Kaart beheerders water in Rijswijk

